

Д. В. Лубінець, доктор філософії в галузі політології
ORCID: 0009-0009-8544-1561

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ – ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ

У статті досліджено проблеми соціального захисту працівників критичної інфраструктури, які є ветеранами війни. Обґрунтовано, що поєднання трудової зайнятості у сфері критичної інфраструктури зі статусом ветерана війни формує особливу соціально-правову ситуацію, у якій загальні ветеранські гарантії та загальні трудові гарантії не забезпечують належного врахування реальних потреб працівника-ветерана. Наголошено, що такі працівники можуть потребувати медичного супроводу, психологічної підтримки, реабілітації, адаптації робочого місця, додаткового відпочинку та поступового повернення до інтенсивної професійної діяльності, характерної для критичної інфраструктури. Разом із тим робота на об'єктах критичної інфраструктури пов'язана з підвищеним навантаженням, аварійними викликами, нічним або позмінним режимом, кадровим дефіцитом і потребою безперервного функціонування відповідних об'єктів, що може ускладнювати практичну реалізацію соціальних гарантій. Визначено основні проблеми у цій сфері, зокрема: відсутність спеціальної моделі соціального захисту працівників критичної інфраструктури зі статусом ветерана війни; конфлікт між реабілітаційними потребами працівника та потребою безперервної роботи критичної інфраструктури; обмеженість медичних, реабілітаційних і психологічних послуг на робочому місці; ризик стигматизації та формального застосування соціально-захисних заходів. Зроблено висновок, що подолання зазначених проблем потребує формування узгодженого правового механізму, який охоплюватиме оцінку медичних, психологічних, реабілітаційних і професійних потреб працівника, адаптацію умов праці, гарантії відновлення здоров'я, захист трудового доходу, професійну перепідготовку, недопущення дискримінації та координацію дій роботодавця, органів публічної влади й інших суб'єктів соціального захисту.

Ключові слова: ветерани війни, працівники критичної інфраструктури, соціальний захист, трудові гарантії, реабілітація, психологічна підтримка.

D. V. Lubinets. Problems of social protection of critical infrastructure workers who are war veterans

The article examines the problems of social protection affecting critical infrastructure workers who have war veteran status. It argues that the combination of these two legal and factual statuses gives rise to a specific social and legal situation in which general guarantees available to war veterans and general labour-law guarantees fail adequately to address the actual needs of the individuals concerned. The article emphasises that such workers may require medical supervision, psychological support, rehabilitation, workplace adaptation, additional rest periods, and a gradual return to intensive professional activity. At the same time, work at critical infrastructure facilities is characterised by increased responsibility, emergency response requirements, night and shift work, staff shortages, and the need to ensure the uninterrupted operation of essential facilities. These factors may significantly complicate the practical implementation of social guarantees. The article identifies the principal problems in this area: the absence of a specialised model of social protection for critical infrastructure workers with war veteran status; tensions between workers' rehabilitation needs and operational requirements; limited access to medical, rehabilitation, and psychological services in the workplace; and the risks of stigmatisation and the merely formal application of protective measures. It concludes that these problems require the development of a coherent legal mechanism encompassing the assessment of medical, psychological, rehabilitation, and professional needs; the adaptation of working conditions; guarantees supporting health recovery; protection of employment income; professional retraining; the prevention of discrimination; and coordination between employers, public authorities, and other actors involved in social protection.

Key words: critical infrastructure workers, labour guarantees, psychological support, rehabilitation, social protection, war veterans.

Постановка проблеми. Триваюча в Україні повномасштабна війна істотно змінила соціально-економічні умови життя населення та структуру ринку праці, де дедалі активніше реалізують право на працю ветерани війни [див., напр.: 1, с. 44; 2, с. 72]. При цьому реалізацію права на працю та процес працевлаштування ветеранів війни наразі слід розглядати не лише як соціально-економічне питання, а й як важливий елемент адаптації до цивільного життя таких осіб, що сприяє їх інтеграції до трудового колективу, подоланню соціальних бар'єрів і відновленню професійної ідентичності [3, с. 402]. Між тим, попри значний розвиток механізмів адаптації ветеранів на державному та локальному рівнях [4, с. 53–54], що спостерігається за останні роки, існуюча система забезпечення їх працевлаштування досі не може вважатися достатньо ефективною [див., напр.: 5, с. 24], що свідчить про фундаментальний характер проблеми реінтеграції ветеранів

© Д. В. Лубінець, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

у цивільне життя, від вирішення якої значною мірою залежить ефективність їх соціального захисту та захисту членів їх сімей [див., напр.: 6, с. 4].

Особливої актуальності ця проблема набуває у зв'язку з можливістю залучення працездатних ветеранів війни до роботи на об'єктах критичної інфраструктури (далі – КІ), що додатково сприятиме подоланню кадрового дефіциту в цій сфері та посилюватиме безпекову обстановку в сфері національної безпеки. Разом із тим, такий результат відповідного процесу може бути досяжним у тому разі, коли працівник КІ, який одночасно є ветераном війни, буде охоплений комплексним соціальним захистом, що враховуватиме сукупність потреб таких осіб, зумовлених їх статусом працівника (в цілому та працівника КІ зокрема), а також статусом ветерана війни.

Аналіз наукової літератури та невирішені раніше питання. Аналіз наявної наукової літератури дає підстави стверджувати, що проблематика соціального захисту ветеранів війни, які працюють на об'єктах КІ, поки не набула самостійного наукового висвітлення. Разом із тим питання соціального захисту працівників загалом, а також ветеранів війни вже досліджувалися багатьма ученими, серед яких: К. М. Горбачова, Н. М. Гресь, М. І. Іншин, О. М. Карпенко, Д. В. Кравчук, М. Ю. Кузнецова, Л. Ю. Малюга, В. О. Мусійчук, Р. Е. Погосян, Д. А. Постна, В. В. Пузанова, С. В. Сівков, Д. І. Сіроха, А. М. Соцька, В. Г. Чорна, Р. П. Шевченко, О. М. Ярошенко та ін. Отже, слід констатувати, що у науковій літературі вже сформовано теоретичне підґрунтя, на основі якого можна розвинути наукове бачення проблематики соціального захисту працівників КІ зі статусом ветеранів війни.

Метою статті є визначення основних проблем соціального захисту працівників КІ, які мають статус ветеранів війни. Досягнення зазначеної мети передбачає виконання наступних *завдань*: 1) проаналізувати особливості правового становища працівника КІ, який має статус ветерана війни; 2) визначити основні суперечності між ветеранськими соціальними гарантіями та режимом праці у сфері КІ; 3) охарактеризувати проблеми медичного, психологічного, реабілітаційного та професійного забезпечення таких працівників; 4) окреслити шляхи удосконалення соціального захисту працівників КІ – ветеранів війни.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи особливості соціально-правового становища ветеранів війни в Україні [див., напр.: 7; 8], слід зазначити, що навіть після працевлаштування вони можуть перебувати в процесі реабілітації або ж потребувати медичного та психологічного супроводу, адаптації робочого місця, додаткового відпочинку чи поступового повернення до професійної діяльності в межах розумного навантаження. Крім того, необхідно враховувати, що такі особи можуть виконувати трудові функції на об'єктах КІ, діяльність на яких пов'язана з підвищеним навантаженням, необхідністю оперативного реагування на надзвичайні ситуації та роботою в кризових умовах. Такі обставини потенційно можуть ускладнювати або навіть унеможливлювати ефективність реабілітаційних заходів. Отже, уже з попереднього аналізу особливостей правового статусу працівників КІ, які мають статус ветеранів війни, випливає, що соціальний захист цієї категорії працівників повинен враховувати як наслідки пережитого воєнного досвіду та пов'язані з ними потреби, так і специфіку умов праці на об'єктах КІ. Разом із тим така потреба наразі не може бути повною мірою реалізована через існування низки фонових і спеціальних проблем соціального захисту працівників КІ, які є ветеранами війни.

Аналізуючи відповідні фонові проблеми, зауважимо, що вони за своєю природою та широтою вияву не обмежуються сферою КІ, а належать до загальних проблем соціального захисту працюючих ветеранів війни, хоча специфіка відповідної трудової діяльності істотно посилює їх прояв і практичне значення. Загалом, з урахуванням наявних наукових досліджень [див., напр.: 9; 10], можна виокремити такі основні фонові проблеми соціального захисту ветеранів війни, які безпосередньо впливають і на працівників КІ: 1) недостатній рівень розвитку інклюзивного середовища в Україні; 2) складність отримання соціальних послуг і пільг, зокрема через надмірно бюрократизовані процедури; 3) труднощі доступу до якісної медичної допомоги, реабілітації та психологічної підтримки; 4) соціальне відчуження та стигматизація військовослужбовців і ветеранів війни; 5) перешкоди у реалізації права на працю, зумовлені труднощами професійної та соціально-психологічної адаптації, недосконалістю механізмів перенавчання та упередженим ставленням окремих роботодавців; 6) застарілість засад і нормативно-правових підходів до упорядкування відносин із забезпечення соціального захисту ветеранів війни та працівників в цілому, на яких вибудовується існуюча система соціального захисту ветеранів війни.

Наведені обставини свідчать про існування системних проблем, які істотно ускладнюють як формування, так і практичне забезпечення соціального захисту осіб зі статусом ветеранів війни, особливо тих із них, хто здійснює трудову діяльність на об'єктах КІ. Як убачається, ці проблеми, передусім пов'язані з недоліками правового регулювання у зазначеній сфері, не вичерпуються безпосередніми проявами, а створюють передумови для виникнення додаткових труднощів, характерних саме для цієї категорії працівників. При цьому наявна система соціального захисту загалом не забезпечує належного врахування особливостей їхнього правового та фактичного становища. Зокрема, законодавчо визначені гарантії соціального захисту ветеранів війни здебільшого спрямовані на загальний статус таких осіб і не враховують особливостей виконання трудових функцій у сфері КІ. Натомість загальні трудово-правові гарантії не завжди пристосовані до наслідків участі працівника у воєнних діях. Окреслену ситуацію додатково ускладнює недостатня

визначеність правового статусу працівників КІ у трудовому праві та у сфері соціального забезпечення. За таких умов особа фактично поєднує кілька самостійних нормативних і фактичних підстав для реалізації права на соціальний захист, однак таке поєднання саме по собі не забезпечує комплексної та внутрішньо узгодженої підтримки.

Зважаючи на викладене, можна виокремити одну з ключових проблем соціального захисту працівників КІ, які мають статус ветеранів війни, – відсутність спеціальної моделі їх соціального захисту. Осмислюючи цю проблему, відзначимо, що попри наявність досить широкого обсягу гарантій для ветеранів війни та загальних трудових, соціально-страхових, медичних і реабілітаційних гарантій для працівників, відповідні механізми переважно діють паралельно та не формують цілісного підходу до особи, яка одночасно володіє обома правовими статусами. Вказане пояснюється тим, що законодавство про соціальний захист ветеранів війни спрямовується передусім на компенсацію наслідків участі у захисті держави та забезпечення відповідними формами підтримки, тоді як трудове законодавство і законодавство у сфері КІ зосереджені на виконанні трудової функції, трудовій дисципліні, професійній придатності та підтриманні безперервного функціонування відповідних об'єктів. Унаслідок цього жоден із зазначених правових режимів окремо не забезпечує повного врахування специфічних потреб працівника-ветерана. При цьому особливої ваги в цьому контексті набувають питання реабілітації, психологічної підтримки, адаптації робочого місця, відпочинку та збереження професійного потенціалу таких осіб, що можуть бути зумовлені наслідками поранень, інвалідністю, психічним виснаженням або труднощами повернення до цивільного життя. Відтак, слід констатувати, що за відсутності вказаного спеціального механізму існує ризик або формального обмеження соціального захисту загальними гарантіями для ветеранів, або його підпорядкування виробничій необхідності, що особливо загострюється в сфері КІ, а передусім в особливий період (тим більше тоді, коли відбуваються, приміром, систематичні обстріли енергетичної інфраструктури країни).

Наступною істотною проблемою соціального захисту працівників КІ зі статусом ветеранів війни є конфлікт між реабілітаційними потребами працівника-ветерана та потребою безперервного функціонування КІ. За своїм змістом ця проблема належить до найбільш актуальних, оскільки виявляється у суперечності між потребою працівника в повноцінному психофізіологічному відновленні та суспільною потребою у стабільній роботі об'єктів КІ, яка посилюється в умовах триваючої війни. При цьому відзначимо, що для таких працівників реабілітація, медичний супровід, психологічна допомога, додатковий відпочинок або тимчасове зниження трудового навантаження часто є безумовно необхідними умовами збереження здоров'я, працездатності та здатності надалі брати продуктивну участь у трудовому житті. Разом із тим практична реалізація цих потреб може обмежуватися аварійними викликами, нічним або позмінним режимом роботи, складністю оперативної заміни працівника та іншими обставинами, пов'язаними з особливим характером функціонування КІ. Особливо гостро ця суперечність проявляється саме в умовах режиму воєнного стану, коли окремі трудові гарантії працівників можуть обмежуватися, а лікування, додатковий відпочинок чи психофізіологічне відновлення – фактично відкладатися. Проте слід наголосити, що таке відкладення вирішення проблеми не усуває відповідних потреб, а лише посилює фізичне й психологічне виснаження працівника-ветерана, підвищує ризик професійного вигорання, погіршення стану здоров'я та втрати працездатності. У підсумку такий підхід, що не узгоджується із метою соціального захисту, негативно позначається і на самому працівникові, і на стійкості КІ, яка не може тривалий час підтримуватися за рахунок виснаження персоналу.

Наступний комплекс проблем становить обмеженість медичного забезпечення, реабілітаційних і психологічних послуг, які можуть надаватися працівникам-ветеранам на робочому місці. Розглядаючи цю проблему, слід виходити з того, що організація праці загалом впливає на психофізіологічний стан працівника, а тому потребує належної охорони його права на психічне здоров'я [див., напр.: 11, с. 78]. При цьому особливої ваги це завдання набуває щодо працівників КІ зі статусом ветерана війни, які можуть мати наслідки бойового досвіду у вигляді поранень, хронічних захворювань, психічного виснаження, порушень сну тощо [див., напр.: 12]. Як убачається, зазначені стани становлять особливий соціальний ризик і можуть посилюватися під впливом умов праці, пов'язаних із підвищеною відповідальністю, аварійними ситуаціями, воєнними загрозами та потребою підтримувати безперервне функціонування КІ. Так, зокрема, робота працівника-ветерана в період систематичних обстрілів, руйнувань або постійної готовності до небезпеки не може розглядатися як нейтральна для такого працівника обставина трудової діяльності, адже в дійсності здатна актуалізувати травматичний досвід і ускладнювати адаптацію працівника-ветерана до цивільної трудової діяльності. Саме тому, як убачається, соціально-захисні заходи мають бути вбудовані в кадрову політику підприємства та охоплювати психологічний супровід, стандарти конфіденційності, недопущення стигматизації, підготовку керівників до взаємодії з ветеранами, а також створення безпечних каналів звернення по допомогу. Доцільним є також запровадження посади психолога або функціонування психологічної служби, без виключення можливості звернення працівника до зовнішніх фахівців.

Висновки. Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що соціальний захист працівників КІ зі статусом ветерана війни пов'язаний із низкою системних проблем, які потребують комплексного вирішення. При цьому, зокрема, подолання проблеми відсутності спеціальної моделі соціального захисту має ґрунтуватися

на формуванні узгодженого правового механізму, який охоплюватиме оцінку медичних, психологічних, реабілітаційних і професійних потреб працівника, адаптацію умов праці, гарантії відновлювального відпочинку, захист трудового доходу під час лікування чи реабілітації, професійну перепідготовку, недопущення дискримінації та координацію дій роботодавця, органів публічної влади й інших суб'єктів соціального захисту. Водночас вирішення конфлікту між реабілітаційними потребами ветерана та потребою безперервного функціонування КІ потребує відмови від протиставлення інтересів працівника та виробничої необхідності. У зв'язку з цим реабілітаційні заходи мають бути узгоджені з режимом роботи відповідного об'єкта, але не підпорядковуватися йому. Щодо проблеми обмеженості медичного забезпечення, реабілітаційних і психологічних послуг, її подолання можливе, зокрема, шляхом створення психологічних служб або запровадження посад психологів на відповідних об'єктах КІ. Крім того, необхідно забезпечити такі організаційні умови, за яких працівник-ветеран зможе своєчасно реалізовувати право на відновлення та збереження здоров'я без негативних наслідків для трудової кар'єри, доходу, професійної довіри чи ризику стигматизації.

Список використаних джерел:

1. Сівков С. В. Адміністративно-правова парадигма реінтеграції ветеранів війни в умовах особливого періоду : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2026. 437 с.
2. Соцька А. М., Чорна В. Г. Перспективи законодавчої регламентації сфери державної ветеранської політики. *Актуальні проблеми правознавства*. 2026. № 1. С. 71–77. <https://doi.org/10.35774/app2026.01.071>
3. Столярчук Х. С., Рупак А. А., Доманова А. А. Виклики соціальної адаптації ветеранів до цивільних трудових колективів: інструменти впливу громадських організацій. *Проблеми економіки*. 2025. № 4. С. 401–409. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2025-4-401-409>
4. Постна Д. А. Забезпечення працевлаштування ветеранів війни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 86, ч. 3. С. 49–55. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.3.7>
5. Шевченко Р. П. Удосконалення механізмів публічного управління у сфері соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх родин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2025. 258 с.
6. Шевченко Р. П. Інноваційні підходи до організації соціального захисту ветеранів війни: міжнародний досвід. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2024. № 2. С. 1–12. <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.2.25>
7. Кравчук Д. В., Карпенко О. М., Мусійчук В. О. Проблематика правового статусу ветерана при працевлаштуванні на відповідних посадах у системі Міністерства внутрішніх справ України. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 20 лют. 2026 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2026. С. 284–285.
8. Погосян Р. Е. Поняття та особливості захисту прав ветеранів війни. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. № 1. С. 109–113. <https://doi.org/10.35774/app2023.01.109>
9. Кузнецова М. Ю., Гресь Н. М., Горбачова К. М. Актуальні проблемні питання реалізації права на пільги як одного зі способів соціального захисту ветеранів війни в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 7. С. 220–224. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-7/52>
10. Сівков С. В. Проблемні питання економічної реінтеграції ветеранів війни в умовах особливого періоду. *Державна політика у кризовий і посткризовий період* : зб. тез Ізраїльсько-європейського саміту громадського співробітництва (м. Прага–Київ, 21–23 трав. 2025 р.). Київ : ІЗППГ, 2025. С. 84–88.
11. Пузанова В. В. Право працівника на психічне здоров'я як інтегративне право в праві ЄС. *Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні та світі* : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 29–30 трав. 2026 р.) : у 2 т. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2026. Т. 1. С. 76–80.
12. Одеров А. М., Романчук С. В., Матвейко О. М. Вплив контузій та їх наслідків на функціональний стан військовослужбовців. *Фізична активність, здоров'я і спорт*. 2024. № 2. С. 22–31. <https://doi.org/10.32782/2221-1217-2024-2-04>

Дата першого надходження статті до видання: 10.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.09.2026